

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ РОЛІ ДЕРЖАВНОЇ КОН'ЮНКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРОЦЕСІ ЕВОЛЮЦІЇ ДІЛОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ

Механізмом, здатним ініціювати широкий розвиток національної економіки та забезпечити її результативність в динамічних умовах ринкової кон'юнктури, є впровадження в управлінську практику принципів і методів сучасного дослідження ситуації, яка склалася на ринку.

Інтерес до вивчення циклічної динаміки не є постійним. Лише впродовж 19-20 століття, і, особливо, на початку 21 – відбувалося підвищення інтересу до даного питання, що пояснюється соціально-економічною дійсністю цих років.

Економічний цикл включає ряд послідовно змінюючих одна одну фаз економічної активності, які відображають нерівномірність розвитку національних економік та економічного процесу в цілому. В кінцевому результаті через циклічність проявляється економічне зростання, оскільки рух відбувається не по колу, а по спіралі, що дає змогу відображати як довгострокові, так і середньострокові коливання кон'юнктури.

В той же час необхідно пам'ятати, що економічні цикли епохи вільної конкуренції та сучасної регульованої ринкової економіки принципово відрізняються між собою як щодо тривалості в цілому, так і за проявом порушень збалансованості, глибиною та масштабами падіння виробництва і життєвого рівня населення.

В цілому, характер циклічного розвитку піддається певним змінам – змінюються глибина та тривалість криз, основних фаз та параметрів циклу. Крім того, кризи надвиробництва супроводжуються проміжними спадами, порушуючи загальну картину та механізм циклу.

Все це свідчить про те, що кожний економічний цикл має свою специфіку, а також формується та розгортається під впливом багатьох кон'юнктурутворюючих факторів.

Сучасний економічний цикл має суттєві відмінності, основними з них є наступні:

- дія і вплив фази циклу виходять за національні межі;
- посилення державно-монополістичного регулювання циклічних процесів;
- підвищення ролі соціальних аспектів в механізмі антициклічного регулювання;
- фази пожвавлення і піднесення триваліші та інтенсивніші, фази спаду і депресії менш глибокі та тривалі;
- науково-технічна революція, структурна перебудова економіки впливають на частоту криз;
- нерегулярність коливань, розмитість меж між фазами, випадіння окремих фаз;
- темпи піднесення невисокі - 2-3 відсотки на рік, в умовах піднесення залишається значна кількість безробітних;
- основні економічні параметри менш динамічні, соціально-економічні процеси відбуваються повільніше;
- суперечливе поєднання асинхронності та синхронності соціально-економічних

процесів у різних країнах;

зниження ролі циклічних факторів у динаміці цін;

глибока криза, стагнація виробництва можуть супроводжуватися зростанням цін, посиленням інфляційних процесів;

переплетіння циклічних криз з нециклічними, синхронізація і взаємодія економіко-соціальних коливань, кризових явищ і економічних циклів;

частішими і серйознішими за своїми наслідками стають нециклічні коливання, сутність яких вивчена недостатньо, а отже, відсутні ефективні методи їхнього регулювання;

кризові явища охоплюють нові сфери і рівні діяльності.

Реальне відтворення насправді виявляється поєднанням, сплетінням та взаємонакладенням різних циклів. Ці поєднані цикли і хвилі формують той економічний чи діловий цикл, з яким повсякденно мають справу всі суб'єкти економіки. Аналіз ділового циклу та виявлення і оцінка його складових являє собою надзвичайно важке завдання. Складності аналізу настільки є великими, що можуть призводити до абсолютно різних результатів.

Після другої світової війни труднощі щодо аналізу ділового циклу зросли, що пов'язується з деформацією промислового циклу – фази кризи та депресії стали супроводжуватися інфляцією та стагфляцією, а, як відомо, стагфляція ускладнює вихід із кризи та продовжує її. Класична криза та депресія з падінням цін, а далі і позичкового процента створювали ситуацію, сприятливу для одержання позичок підприємцями для інвестицій, що наближувало пожвавлення економіки. Інфляція ж супроводжується не лише високими цінами на товари, але і високим позичковим процентом, який пригнічує інвестиції.

Приблизно в цей же часовий період виникла тенденція до зменшення розмаху коливань циклу. Основними причинами виникнення такої тенденції можна вважати підсилення як державного, так і приватного регулювання відтворення та виробництва. Їм став притаманним хронічний характер. Щороку все більшого впливу на циклічність має наростаюча екологічна криза, яка з часом перетворюється в екологічну катастрофу. Крім того, додалися або загострилися такі фактори подальшого ускладнення циклічності, як структурні кризи, а саме: енергетична, сировинна, продовольча, політична тощо.

Таким чином, в умовах сьогодення в системі економічної рівноваги поряд з ринковими відносинами значне місце має державне регулювання.

В залежності від того, як змінюється значення макроекономічних параметрів у процесі циклічного розвитку економіки, вони поділяються на: проциклічні, контрциклічні та ациклічні; також виділяють три види параметрів за ознакою синхронізації, а саме: випереджувальні, запізнювальні, співпадаючі [1].

Врахування зміни макроекономічних показників на кожному з етапів економічного циклу забезпечить своєчасне застосування інструментарію антикризового управління, що дасть змогу тримати під контролем ключові макроекономічні пропорції при проведенні структурної політики.

Щодо антициклічного регулювання, то це система економіко-політичних заходів, які здійснюються державою з метою пом'якшення циклічних коливань, мінімізації понесеного збитку.

Антициклічне регулювання зародилося у другій половині 19 століття, його сутність полягала в тому, що державна надавала допомогу підприємствам, які опинялись в тяжкому становищі, виплачували грошову допомогу безробітним. Із поглибленням та накопиченням досвіду державне регулювання стало розповсюджуватися на всі фази циклу. Після війни регулювання носило «пожежний» характер, тобто рішення ухвалювалось при загрозі загострення ситуації, заходи на «кризові явища» відбувались із запізненням.

Зараз же відпрацьовані схеми впливу на економічні процеси за допомогою контролю грошової маси, доступу до кредиту, розширення державних закупівель, збільшення державних інструментів впливу.

Таким чином, кон'юнктурна політика держави – це сукупність урядових заходів стосовно забезпечення динамічного та рівноважного стану національної економіки в умовах повної зайнятості, стабільних цін і зовнішньоекономічної рівноваги. Причини, що спонукають державу розробляти та здійснювати кон'юнктурне регулювання, пов'язані з такими негативними явищами як зростання безробіття, збільшення ризикованості інвестицій, дефіцит деяких ресурсів, інфляція, несформованість ринку цінних паперів, диференційований споживчий попит населення (зосередження великої грошової маси з обмеженими можливостями інвестування в одних групах, і недостатня грошова маса для раціонального споживання – у інших).

У сучасних умовах країни з ринково орієнтованою економікою використовують систему заходів, спрямовану на подолання циклічності в економіці. Головну роль у цій системі відведено державі, яка своїми заходами в період криз намагається найдодільнішим чином вирішити наявні суперечності в економіці. Для цього вона застосовує грошово-кредитну, фінансово-бюджетну політику, а також пряме адміністративно-правове регулювання. Таким чином, можна стверджувати, що особливості сучасного економічного циклу потребують удосконалення механізмів антикризового регулювання, пошуку нових, більш дієвих методів і важелів пом'якшення циклічних коливань.

Література

1. Макроекономіка та макроекономічна політика: Навч. посіб. / А.Ф. Мельник, Т.Л. Жилюк, О.В. Длугопольський, О.В. Панухник; Наук. ред. А.Ф. Мельник. – К.: Знання, 2008. – 699 с.
2. Кон'юнктурні дослідження галузевого ринку: підручник / Л.В. Оболенцева. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 252 с.